

Symbolic Staff and Serpent

תשפ"א פרשת שמות

/EXODUS

PARASHAS SHEMOS

3 / 19 — 4 / 4

¹ Moses responded and said, "But they will not believe me and they will not heed my voice, for they will say, 'HASHEM did not appear to you.'"

² HASHEM said to him, "What is that in your hand?" and he said, "A staff."³ He said, "Cast it on the ground," and he cast it on the ground and it became a snake. Moses fled from it. ⁴ HASHEM said to Moses, "Stretch out your hand and grasp its tail." He stretched out his hand and grasped

it tightly, and it became a staff in his palm. ⁵ "So that they shall believe that HASHEM, the God of their forefathers, appeared to you, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob."⁶ HASHEM said further to him, "Bring your hand to your bosom," and he brought his hand to his bosom; then he withdrew it and behold, his hand was leprous, like snow. ⁷ He said, "Return your hand to your bosom," and he returned his hand to his bosom; then he removed it from his bosom and behold, it reverted to be like his flesh. ⁸ "It shall be that if they do not believe you and do not heed the voice of the first sign, they will believe the voice of the latter sign. ⁹ And it shall be that if they do not believe even these two signs and do not heed your voice, then you shall take from the water of the River and pour it out on the dry land, and the water that you shall take from the River will become blood when it is on the dry land."

2. מה זה בידך. — What is that in your hand? Sforno notes the juxtaposition of Moses' hand and his staff. To show him that God holds the power of life and death, Moses was about to see the dead staff become a living being, and his live hand suffer tzaraas, which is tantamount to death.

3-9. The three signs. Moses was shown three miracles that he was commanded to repeat for the Jews in order to prove his legitimacy. However, the first two of the signs — the snake and the tzaraas — were for Moses' benefit, as well, to show him that, like the snake in Eden, he had spoken slander against the Jews; and to punish him for it through tzaraas, which is the traditional punishment for the sin of slander [see comm. to Leviticus ch. 13]. Because Moses understood this, he fled from the snake, thinking that it was to bite him in punishment (Ramban). By telling the Jews that God had stricken him with tzaraas because he had

3

44

EINEI YISROEL

R. Belsky

Nevertheless, the possukim carefully hint to HaKadosh Baruch Hu's rebuke of Moshe Rabbeinu for doubting the Jewish people's faith. Rashi explains that, "מה זה — What is this" is written as one word (מזה), so as to say, מזה — From this that is in your hand you are deserving of punishment, for you have suspected trustworthy people." Moshe Rabbeinu's error is borne out later, when he comes to the people and announces his shlichus. "ויאמן העם — And the people believed..." (Shemos 4:31). This indicates that Moshe Rabbeinu was not simply concerned about the challenge of proving his status as a Navi Hashem, a prophet of God, but that he saw some flaw in Bnei Yisroel that would prevent them from accepting his message. Consider, too, that HaKadosh Baruch Hu pointed to Moshe Rabbeinu's lack of faith in the people when they cried out for water at *Mei Merivah*. Moshe Rabbeinu hit the rock instead of speaking to it, and HaKadosh Baruch Hu rebuked him: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני" — *For you did not believe in the people's faith in Me, to sanctify Me in the presence of the children of Yisroel*" (Bamidbar 20:12). According to Moshe Rabbeinu's level, his doubt was seen as a lack of faith. What was the nature of Moshe Rabbeinu's lack of faith in the people, and why did he think they would not heed his words?

4

היאור נילוס היה מקור שפע והרווחה במצרים, כגן ה' ארץ מצרים, היאור השקה את הארץ ועשה אותה לגן פורח מעדן ומבריא. בני ישראל התאוות תאוה לא לנטוש את גן העדן הזה, אמר להם משה, חילול לכם ממשאות שוא ומסיכויים שאין בהם שום ממשות, כי מי היאור עד כמה שיש בהם ברכה למצרים, הגה לדידכם יהיו תמיד מהולים בדם ובדמע של אחיכם, עצמכם ובשרכם.

את המשפט, "מה זה בידך ויאמר משה" אפשר לפרש כך: על השאלה הנשאלת לעם ישראל מזה בידך? מה הגלות מעניקה לך? אין לנו להוותרו אלא תשובה אחת בלבד: משה, מטה נדודים, נודדים נצחיים אנו כמו שנאמר, "ויתחלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר" (תהלים קה), הנודדים נעשו אצלנו דבר שבטבע.

דשא

שמות

נאות

12

כמוכן, אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אך, בכל זאת השיחה הזו אומרת דרשני. אמנם נכון, שרש"י מביא את מדרש חז"ל על צורת הכתיבה של השאלה אשר במקום שיהיה כתוב מה זה בידך, כתובה מלה אחת מזה. רש"י אומר: לך נכתב מינה חמה לדרוש: "מזה" שזיך חמה חייב ללקות שמדת כשקריס" יש כאן רמז לעונש הצפוי למשה רבנו, אך לשם מה ה' שואל אותו: "מה זה בידך"? לא נוכל לומר שזה כרי להיכנס עמו בדברים כמו שאמרו חז"ל במקרים דומים. שהרי כאן השיחה כבר היתה בעצומה.

מנחם ציון

3 יכ ו טק

משה מאן לקבל עליו את השליחות לפרעה בחשבו כי בני ישראל נשחרו עמוק מאך בגלות, ואינם מוכשרים להעמיס עליהם את האחריות הגדולה הכרוכה בהיים עצמאיים ברוחניות ובגשמיות, הקב"ה אמר למשה, "מזה בידך ויאמר משה", הקב"ה עשה את המטה והפיתוחיו לסמל לעם ישראל, הוא אמר למשה, המטה הזה אשר אתה אוהו בידך ונשען עליו, השליכהו ארצה ויהי לנחש. גם עם ישראל כך, כל זמן שלא נדעך בלבם הניצוץ היהודי האחרון (דאס פינטאלע יוד), עליך להחזיק בהם, לעוררם, לעודדם ולהלהיבם לגאולה, כי כאשר תתיאש ותרפה יד מהם, תשליכם ארצה ותפקירם, או יתחו ויתחפכו לנחשים, כפי שאמרו חז"ל: "אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים כשהו יורדין יורדין עד עפר וכשהו עולין עולין עד לכוכבים (מגילה טו). הקב"ה אמר אז"כ למשה רבינו: "שלח ידך ואחו בונבו", אף אם הם דומים עתה לזנב, סמל הפחיתות והשיפלות, אל תרפה ידך מהם, אחו בהם ויהיו למטה בכפר, הם יתחפכו למטה-עזו שאפשר לסמוך עליו.

הראשונה מעשרת המכות היתה המים שנהפכו לדם. שניהם נועדו ללמד לבני ישראל לקח, כי אין כל עתיד להשארותם במצרים. חלק מסוים מן העם היה חי באשליית שוא כי מצרים היא ארץ המולדת שלהם ואין להם לזוז ממנה, הם תעו להאמין כי המשטר העריץ המפלה אותם לרעה הוא זמני ויחלוף עם חילופי משמרות במלכות, הם קיוו כי עוד יזכו לזכויות אזרחיות כשאר אזרחי הארץ, הם גשענו על היתה מטעה זאת כאותו אדם חלש הנשען על מטהו, ומשה אמר להם, דעו כי כל זמן שאתם תשארו בארץ לא לכם, המטה אשר הנכם גשענים עליו יהפך לנחש מלא ארס ורעל.

המטה - רמו למצבם של ישראל בגלות

הש"ת הורה דעת למשה רעיא מהימנא, כי כך היא ההנהגה המופלאה עם ישראל בגלות, שלפעמים עץ יבש ואילן סרק כמטה נעשה מושל ומיצר לישראל כנחש, ואף שאין לו שום סגולות מיוחדות, הן בחכמה, והן בדרך ארץ, אלא הוא ריק מכל מדע, אך ברצון הש"ת לפתע נעשה מושל ומציק.

ולעומת זאת ברגע קטן "שלח ידך ואחוז בזנבו" - ויהי למטה בכפר נופל מאיגרא רמא לבירא עמיקתא וחוזר להיות עץ יבש.

ותראה שאמרו בזה"ק (ח"ב - כ"ז, ב') שיש תנין שכחו בזנבו לית מאן דיקום קמיה" ושם (ח"ג - ק"ט, ב') עה"כ (ירמיה מ"ו, כ"ב) קולה כנחש ילך - זנבא שליט ומחי לכל איגון דאשתכחו קמיה, וביותר ב"תקיני זה" (כ"ט, ב') ובזנבא קטיל, וזה שאמר הש"ת למשה: שלח ידך ואחוז בזנבו, כלומר, החזק בעיקר כחו שהוא זנבו, ואל תירא ממנו כי חיש קל יהפך לעץ יבש, וכמו שבאמת היה לאחר מכן.

וכך הוא גם האות השני, והנה ידו מצורעת כשלג" ומיד "ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו", שהרי מצורע חשוב כמת (נדרים ס"ד, ב'), ורמו לו הש"ת על הצרות שישאל מתנסים בהם בגלות שהיא כמיתה כמו שפירש"י (סנהדרין צ"ב, ב', ד"ה משל היה) "שהיה רמזו להם על הגלות, כאדם מת שחוזר ח"י, כך ישראל ישובו מן הגלות", אמנם ב"רעג "שבה כבשרו" כי "ישועת ה' כהרף עין" במהרה כ"ר.

ל"ה

מאורע הנחש והצרעת - הוראה מופלאה לכל הדורות

דע אחי כי בפסוק זה טמונה הוראה מופלאה לכל הדורות, ובשתי האותות "מטה - נחש" ו"צרעת כשלג" ברמו יסוד איתן להבנת מהלך המאורעות בכלל ובפרט מראשית ועד אחרית הימנ, ויבוארו הדברים לאשורם בס"ד.

הבה נתבונן ונראה שישאל היו או בדיוטא התחתונה כמ"ש (שמות רבה פ"ב) מה הסנה שפל מכל האילנות, כך היו ישראל שפלים ירודים למצרים, ולעומת זאת פרעה וחילו היה כוחם גדול בסט"א, כמו שנתבאר אי"ה (במאמר שני בפרשתינו) ולפיכך הראה הש"ת למשה שאין להתיאש, כי ההשגחה העליונה ב"ה מכוונת את הענינים, באופן שב"רעג משתנה הכל לטובה, ואם יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע כגללו לנצח יאבד, וראיו יאמרו אי"ה (איוב כ', ר') "לא לעולם חסון" (משלי כ"ה, כ"ד).

והדברים מאירים באותות הללו, כי "מטה" הוא משענת שהאדם נשען עליה כדכתיב (להלן כ"א, י"ט) אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו, ומוכח שמטה נקרא משענת ובח"ל (כתובות ס"ד, א') בעיני חוטרא לידא ופירש"י "רוצה אני שיהא לי בן שיחוק בידי בוקנתי ואשען עלי", הרי שחוטרא - מטה מסמל ההגשה של בטחון והשענות על אהב כבן, וכך גם האות של מטה רומז כי יש שהאדם נשען על מי שהוא - אם על יחיד או על מלכות מסוימת - בחשבו כי יוכל לסמוך עליו ללא כל פקפוק, אם כידיד או מהמת שמעריך אותו כעוזר ומסייע, אך לפתע הוא נהפך לנחש נושך וממית ברוחניות ובנשמינות.

וכבר ביארנו (באות הקודם) שנחש מורה על כח הרע שממית בזנבו, והיינו גם נחש הקדמוני שורש החטא בעולם, ולפיכך "וינס משה מפניו" משום שהיה ירא מתוקף הרע, אמנם הש"ת ציווה "שלח ידך ואחוז בזנבו" כי כשם שנהפך מטה לנחש בשעה שמסתמכים עליו ושוכחים שהש"ת הוא מנהיג הבירה, כך להיפך באותו רגע שמאמינים שהמשענת היא אך ורק בטחון בהש"ת, הרי שברגע נהפך הוא מנחש למטה, ונעשה כאבן דומם, ולא זו בלבד שאין לו כח להזיק, אלא דומם ממש, היינו שאפילו לקטרג אינו יכול.

הנחש והצרעת - רומזים לצוררי ישראל

וזה שרמוזו חז"ל בנחש (בראשית רבה פ"ב) שקצצו ידיו ורגליו, כלומר, שניטל כחו ואינו מסוגל לעשות רע, והכוונה גם לרשעי אומות העולם כמ"ש (שם) בא נחש ללמד על מפלתה של מצרים, ונמצא למד ממנה שנאמר (ירמיה מ"ו הג"ל) קולה כנחש ילך, וכן (שמות רבה פ"ג) לכך נהפך המטה לנחש כנגד פרעה שנקרא נחש וכי' וסוף הדברים הוא יעשה כעץ, מה המטה אינו נושך, כי הוא לא יישך.

ולאו דוקא מצרים או פרעה, אלא כל צוררי ישראל בכל הדורות, כמ"ש

(שם פ"ט), וזהו הרמז בנחש שקצצו ידיו ורגליו, היינו ספר כח ממשלת הנחש, הוא כח רשעי האומות וכחות הרע והסט"א בכללם, שהרי ביוסף נאמר (בראשית מ"א, מ"ד) ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים, נמצא שהרמת ידים ורגלים רומז לשלטון, ואילו בקציצת ידיו ורגליו של הנחש, הורה הש"ת על ביטול כח הרע, באופן שלא יוכלו לקטרג על ישראל.

ותראה עוד שתוקף הרע עצמו משמש סיבה לטוב, כדכתיב (שמואל א' - ב', ד') קשת גבורים חתים ונכשלים אורז חיל, ופירש"י "כך אומנותו של הקב"ה מתיש את הגבורים ומחזק את החלשים" ונמצא שבגורתם היא בעוכם, ולכן ארז"ל (ברכות י', א') אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, כי החרב עצמה תיהפך לטובה, וכל זה רמז לביטול הרע והפיכתו למשענת.

יתר על כן בעשו שהוא הנחש נאמר (עובדיה א', ד') אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאום ה', א"כ עלייתו המסחררת לרום המעלה, שלכאורה מתשת את הבטחון והאמונה, היא גופא מהוה סיבת הישועה כהרף עין "משם - דייקא - אורידך נאום ה'" וזה שנרמו "ואחוז בזנבו" כי זנבו הוא שיא כוחותיו (כנ"ל מזה"ק ח"ג - ק"ט, ב') וכאילו אמר לו: דאה ששיא כוחותיו הוא העילה למפלתו, עד שיהפך לעץ יבש שלא יוכל להרע לא בפועל וגם לא בכח ויסכר פי דוברי שקר" הם המקטרגים למיניהם.

8 וקצת נתבונן באות השני "צרעת" שאמר לו הש"ת "הבא ידך בחיקך" וברור שהחיק אינו מהוה סיבה לצרעת, ובכל זאת "והנה ידו מצורעת כשלג" היינו הצרעת הגרועה ביותר, כדאיחא (נגעים פ"א, מ"א) שהראשונה במראות נגעים היא "בהרת עזה כשלג", ומצורע חשוב כמת (נדרים ס"ד, ב') ומחוך למחנה מושבו שדבר זה בלבד דיו להתחשב כמת, כמ"ש (תענית כ"ג, א') או חברותא או מיתותא.

ורמו לו כי כשם שהצרעת הופיעה ללא כל סיבה טבעית, כך גם מה שרודפים ומצייקים לישראל, אינו טבעי, אמנם לעומת זאת ברעג קט וללא כל פעולה נוספת "וישב ידו אל חיקו" דייקא מאותו מקום שמשם באה הצרעה, "והנה שבה כבשרו" וכמ"ש (שבת צ"ו, א') בפסוק זה: מדה טובה מרובה, ורמו לו על בחינת "אחישנה" שעוד בטרם הוציאה מחיקו כבר פסקה הצרעה, והנה שבה כבשרו.

יש בזה גם הוראה דוחנית כמ"ש (שמות רבה פ"ג) מה מצורע מטמא אף המצרים מטמאים אתכם, וכשם שהוא נטהר כך הקב"ה עתיד לטהר לישראל, והיינו כי כשם שבתור מדה טובה שבה מיד ידו כבשרו, כך האדם יכול להיטהר ברעג אחד מטומאת העוונות, כמ"ש (קידושין מ"ט, ב') ברשע גמור שמקודש אשה ע"מ

דייקא בשיא הרעה נצמח הטוב

וכן הורה שדייקא כשיגיעו ישראל לדיוטא התחתונה, משם יגאלו כמ"ש (ר"ה ל"א, ב') שטבריה עמוקה מכולם ומשם עתידין להגאל, וכן (שחר טוב פמ"ה) אמר להם (הקב"ה) לכשתרדו לירידה התחתונה אותה שעה אני גואל אתכם, וזהו החידוש שבדבר - שני הפכים בנושא אחד, שדייקא בשיא הרע נצמח הטוב.

ותראה שאמר הכתוב (ישעיה ס"ד, ב') בעשותך נוראות לא נקוה, ופירש"י "בעשותך במצרים ובכל האויבים נוראות, אשר לא היינו מקוים שתעשה לנו כל אותן נוראות שלא היינו הגונים לכך", היינו שכל זה הוא ענין של "נוראות" שהמצב משתנה מן הקצה אל הקצה, ואף שאין אנו רואים לכך, עושה עמנו הש"ת חסד.

וכבר נתבאר ענין יוסף הצדיק במקומו (פרשת מקץ עמוד תשע"ד) שמבית האסורים יצא למלוך, ולא הועיל לו תחנונו בירידתו לבור, ולעומת זה לא הועיל לו הבקשה לשר המשקים אלא הכל כמו שגזר הש"ת, והיה אצלו מ"מטה" - שהיה אהוב לאביו יותר מכולם - לנחש" שנמכר לעבד, ואח"כ נהפך הנחש" ל"מטה" שהחלום היה בשבילו "נחש" שהרי בגללו שגאוה אחיו והשליכותו לבור ברעג אחד, עד שמכרוהו והורד לבית כלא, ולבסוף נתעלה ע"י חלום, ג"כ כהרף עין ויריאותו מן הבור" (בראשית מ"א, י"ד) והיינו שהנחש" עצמו נהיה "מטה", וכל זה הוראה בכלל ובפרט לשעתו ולדורות.

העולה מכל האמור ש"נחש" ו"מטה" מהוים מושג כולל של משענת והיפוכה, ונוסף לזאת בולט ה"כהרף עין" בכל מאורע ומאורע, הן לטוב - מטה ומשענת, והן חלילה להיפך, ונחזי אנו במה שסיפרו חז"ל (תענית כ"א, א') בבחום איש גם

A Second Spiritual Benefit of Bitachon

Another one of [the benefits] that bitachon provides regarding spiritual matters is שְׁהוּבוּטָח בְּאֱלֹהִים יִבְיָאֲנוּ הַבְּטָחְתּוֹ עָלָיו שְׁלֵא יַעֲבֹד זֹולָתוֹ — that when one trusts in Hashem, his practice of relying on [Hashem] will cause him to not be subservient to anyone else;... and he will not see a need to serve [people] in order to curry favor with them. Additionally, ולא יִתְנַיֵּף לָהֶם — and he will not flatter [people], since he feels secure, he will not flatter [people], nor will he acquiesce to them when they act in ways that are at odds with the service of Hashem, and he will not be afraid of confrontation with them, since he knows that Hashem watches over him. On the contrary, by relying solely on Hashem, he will be able to throw off of himself the heavy "garments" of [other people's] favors that weigh on a person, and will thus rid himself of the burden of excessively thanking them and the obligation to repay them for their favors. Moreover, if they do wrong and he rebukes them, he will not need to be overly cautious with their pride;

and if he should need to humiliate them for their sins, he will not be ashamed before them and therefor will not varnish their falsehood for them and minimize their evil. and therefore will not varnish their falsehood for them and minimize their evil. and therefore will not varnish their falsehood for them and minimize their evil. and therefore will not varnish their falsehood for them and minimize their evil.

Einai Yisrael

This idea can be examined more deeply. We recite Tehillim 81 as the 'song of the day' on Thursdays. There, is written: "עדות ביהוסף שמו" - Testimony on Yehosef was given, as he went out, on the land of Mitzrayim...

A straightforward reading of the text shows that these verses are discussing the children of Yisroel's Exodus from Mitzrayim. Here, the Jewish people are referred to as "Yehosef." Moshe Rabbeinu announced to Klal Yisroel that the time of the redemption had arrived, and they were to become a free people. "A language I could not understand, did I hear." But Klal Yisroel could not appreciate the message of cheirus, of freedom, since people who are used to slavery do not easily relate to such a concept. It is not simply the lifestyle of hard labor; slaves have a mental dependence on their masters. Slaves might consider appealing for better conditions, but to break the shackles of servitude is often beyond their grasp. Their subservience is central to their existence. I - His hands removed his shoulder from the burden, You called to Me in your dither, and I took you out. and brought you to Har Sinai to receive the Torah, when Moshe Rabbeinu hit the rock, instead of speaking to it.

This is the message of the possuk in Va'eira, "And they did not listen to Moshe from the lack of spirit and from the hard labor." The children of Yisroel could not entertain the idea that they were about to be set free, to become far greater than the Mitzrim who currently oppressed them. Indeed, Pharaoh afflicted them with back-breaking labor precisely in order to break their spirit, that they should be so

overwhelmed by the burdens placed upon them that they would have no time to contemplate a life of freedom.

ותראה שהצלת מרע"ה היתה אף היא באופן זה, שפרעה גזר על עמו, ועשה כל טעדי כדרי לאבד את מושיען של ישראל, ובאמת היה נראה לו שכבר עלה זממו בידו, כאשר מרע"ה הושם בתיבה ביאור, והיא גופא היתה הישועה שבת פרעה הצילתו וגדל בבית המלך, ולכן עיקר שמו "משה" — כי מן המים משיתיהו על שם ההצלה מהמים, משום שבאופן זה קיימה שליחותו של משה, והרי זה בבחינת "בעשותך נוראות" דברים כאלו אשר "לא נקוה" שהרי ההשלכה ליאור נחש — היא שהיתה למטה" — הצלתו.

ובאופן זה תהיה גם הגאולה העתידה ב"ב, כמ"ש (שמות רבה פ"א) וכן בת פרעה מגדלת מי שעתידי ליפרע מאביה, ואף מלך המשיח שעתידי ליפרע מאדום, יושב עמהם במדינה, שנאמר (ישעיה כ"ו, י) שם ירעה עגל ושם ירבען וגו', והכונה כמ"ש ב, ספר הגלגולים" (פ"ב), שהמשיח יהיה אדם צדיק, ילוד אשה, ויגדל בצדקתו עד קץ הימין וכי' וביום הקץ יבא גשמה לגשמה וכי' ואז יזכה להיות גואל" ללמדנו שאותות אלו שנראו לגואל הראשון, לימוד הם לו ולדורות עד הגואל האחרון ב"ב.

האדמו"ר מרדומסק פירש בדרך זאת, הקב"ה שאל את משה, "מזה בידך?", כלומר, מהו הכח שבו אתה מתכוון להנהיג את עם ישראל השקועים במ"ש שערי טומאה? ויאמר משה, היינו הטיית לב בני ישראל מדרכם הנלוזה והתורם למקור מחצבתם. אי לזה אמר ה' למשה, "ואת המטה הוזה תקח בידך אשר תעשה בו את האהת", האתת הן כינוי לבני ישראל, כי ישראל הוא ר"ת יש שישים ריבוא אותיות לתורה, והן מקבילות לשישים ריבוא מספר בני ישראל שעתידיים היו לצאת ממצרים. ה' רמז למשה, "ואת המטה הוזה תקח בידך אשר תעשה בו את האהת", כלומר בו תשה מרע לטוב את לב בני ישראל, שישים ריבוא שבהם, אל התורה שיש בה שישים ריבוא אותיות.

קפ קמ שיחות מוסר

מהשענותנו על הגורמים הטבעיים ועל מחשבות לבנו המעוותות הנכללים בדברי הכתוב — "כחי ועצם ידי עשו לי את החיל הזה". ואת כוונת הנביא ללמדנו, להתודות לומר שיותר לא נאמר אלוהינו, ולא ניחס חשיבות "למעשה יינו", כסבה להצלחותנו כחזון הפעילות הגשמית, וקביעה זו באה לסתור את השקפתם של קטני האמונה חסרי הדעת האומרים "לעץ אבי אתה" והמחסימים כח וחשיבות "לעץ" — פעילות השתוללות גשמית — ומכנים אותה "אבי אתה".

ובזה יוכן היטב הביטוי "אשר בך ירוחם יתום", כי כדי להרגיש את תלותו המוחלטת בחי"ת, צריך האדם להתנער מכל השענות, ואפילו על ידידיו וקרובי משפחתו, ואפילו על אביו ואמו שהוא נתח מבשרם, ולהרגיש את עצמו ערירי וגלמוד, כיתום ממש שאין לו אב ואם, ללא קרוב וללא גואל, ואשר אין לו כמי לחסות ועל מי להשען וכל מגמת פניו היא רק לאביו שבשמים ואילו לכד עיניו נשואות. תחושת יחמות זו היא ההיפך הגמור למה שנאמר על עובדי ע"ז והכופרים למיניהם — "האומרים לעץ אבי אתה", והמחסימים ומתקשרים לאליהם ולפסיליהם כאל אב רחמן המפרנס אותם ודואג לכל צרכיהם, ועובדיהם, מעוטי השכל וחסרי הדעת נשענים עליהם ובוטחים בהם. הנהגה החוזרים בתשובה שעקרו את האילות מלכותיהם ומכחישים וכופרים באבהות ה"עץ" עליהם, חשים את ערירותם ויתמותם מכל גורם אנרשי וגשמי ויכולים להשען ולהתלות לגמרי באביהם שבשמים ולקבל עליהם עול מלכות שמים באמת. ועתה, לאחר ההתעוררות הגדולה, ושוכם להכרה ולהרגשה של בניס למקום, הם מרוחמים ע"י אביהם שבשמים המקבל תשובתם ומנחם אותם ואומר להם — "ארפא משוכתם, אוהבם נבה" — חביבים ואהובים אתם עלי כבנים יקירים ונכילדי שעשועים, כמאמר הכתוב — "הבן יקר לי אפרים, אם ילד שעשועים" וגו', ולכן "רחם ארחמנו נאום ה'". (ירמיה לא יט).

There was once a darshan who told the following story: A hunter was returning from the mountains where he had been chasing wild game, and he came to a farm owned by an elderly and nearsighted farmer. He walked past the barnyard where the chickens were strutting about, and saw a curious sight. He called the old farmer over and said, "I see you have a very unusual bird there, Sir." To which the farmer replied, "Oh, you mean the bird that's larger than the rest. He's a chicken like all the others, but he came from a very large egg, and has always eaten a great deal. We'll get a lot of meat out of that one when

he comes to be slaughtered." The farmer bid him good day and carried on about his business. The hunter then turned to the unusual bird and said, "Who can ever make you realize that you are not a chicken, but an eagle! You do not belong here, strutting around the barnyard, pecking away at pebbles and grain. You should be flying among the tallest mountains, soaring through the heavens, but the old farmer thinks you are a chicken, so you think yourself to be a chicken, too. If only you could understand what you really are, then you would fly far from this coop, and enchant all who see you with your grace and majesty, as you wheel through the firmament!

Very often a Jew finds himself trapped in a mentality similar to the eagle in this story. He does not realize who he truly is, and instead, takes on the identity and the limited yearnings of the society around him. He spends his time strutting through the barnyard that is the stock exchange, or some comparable institution, interminably pecking around for another and another speck of grain, like a simple bird who has no mind other than to fill his stomach a little more. If only a Jew would make that fundamental change in attitude and outlook, he would realize what powerful forces exist in his neshamah, that he belongs among the angels on High. It is difficult to visualize such things, and to bring this change about. If a Jew were to be spoken to about his true inner greatness, and the lofty spiritual heights that are his heritage, he might very well exclaim, "Sfas lo yadaati, I cannot relate to it!" In his mind he is simply a chicken, perhaps a particularly

large and special one, but a chicken nonetheless. If only he could just earn a little more money, just learn to peck a little bit better than the other chickens.

Now we can understand what Moshe Rabbeinu meant when he said, "Veheim loi yaaminu li - they will not believe me." He thought that the Jewish nation would be completely unable to relate to the message of cheirus, and would say to him, "Lo nireh eilecha Hashem - Hashem did not appear to you," for how in their state could they possibly conceive of any notion of Divine revelation. In this Moshe Rabbeinu was mistaken, and Hashem's answer to him clearly shows us why.

HaKadosh Baruch Hu answered that the people would surely believe him, and gave him the three signs. Hashem was telling him that there is something deep inside the neshamah of every Jew, a spark, a fire, that was instilled deep within us by the Avos HaKedoshim. We have the ability to see the world with the eyes of Avraham, Yitzchak, and Yaakov, yet this is often covered up and hidden by the gashmius, the materialism that pervades our surroundings. Yet Hashem has given us the choice to rise above the gashmius; we just need to be stirred from our spiritual slumber, and this is what He told Moshe Rabbeinu. Moshe Rabbeinu was to speak to the people, and to open their awareness to the hidden spiritual reality by performing wonders with a staff of wood. The main purpose of this was that they should hear the message, and they did: "Vayaamein haam ki pakad Hashemes amoi - And the people believed that Hashem had considered His people."

Shortly after, the people once again lost their ability to conceive of a greater future: "And they did not listen to Moshe from the lack of spirit and from the hard labor." Pharaoh intensified their slave labor, crushing the spirit of the Jews to the point they thought it might never be revived. This is the meaning of "kotzer ruach." More than simply being unable to catch their breath and think, the Jewish people saw that their connection to spirituality had become so severely limited, that to imagine a revival was nearly impossible. Nevertheless, Moshe Rabbeinu had given them the message, and they had heard it. Their neshamos were stirred, and even if they were to temporarily lose sight

of the goal, the Jewish people would never be severed from the spirit growing within them. They would go free, and achieve the greatest of spiritual levels, being able to imbue ruchnius even into the material world around them.

הכל מסביבם בוער כאש, כחות הטומאה נאחזים במ, והינם נתונים באש התאוות בהם הם שקועים, ועכ"ז הסנה איננו אוכל שעדיין הם מחזיקים מעמד, ויאמר אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה, פי' מהו הכח המקיימם שאינם נשרפים לגמרי מהאש הבערת סביבם, ומה שייך שעוד תהיה להם תקומה והקב"ה יגאלם משם אחר שהם במצב כה אבוד, ותשובת הקב"ה על זאת היתה של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, וביארנו שהקב"ה גילה לו את סוד כחם של ישראל שהם קודש קדשים כי חלק ה' עמו, חלק א' ממעל, ומכאן כחם העליון הבלתי מנוצח שאין דבר בעולם שיכול להתגבר עליהם, ואפילו בהיותם בשפל המצב ומשוקעים במ"ט שערי טומאה יכולים הם לחזור לשורשם, שטמון בהם כח עליון של אלקות אשר מכחו יכולים הם להתגבר על אש הטומאה הלוהטת סביבותם.

וכנגד זה היה ענין האותות, דלכאורה איך שייכת מציאות הגאולה במצב כזה, שהרי ענין הגאולה הוא מה שישראל שבים להיות דבוקים בהשי"ת, שאף אחר שגלו מעל שולחן אביהם ונתרחקו הריהם חוזרים שוב להיות דבוקים בו ית', והיות שישראל שקועים במ"ט שערי טומאה, איך יתכן שישגו להיות דבוקים בהשי"ת. וזהו שאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, שאף שמאמינים בני מאמינים הם, אבל לא יאמינו ולא ישמעו שהקב"ה יגאל אותם ממצרים וכי הם יהיו העם הנבחר לנחלתו ית', כי יאמרו לא נראה אליך ה', לא יתכן במצב כזה שיתגלה הקב"ה לגאול אותנו ממצרים. וכתשובה לזה היו האותות בהם טמונה הכוונה העליונה אשר היא סוד הגאולה. האות הראשון הוא ויאמר לו מה זה בידך. ב' השאלה י"ל ע"פ דאיתא בספח"ק ענין מקל ומטה שהם דבר והיפוכו, מקל הוא מעולם החורבן בו מכים וחובטים כענין מקל חובלים, ואילו מטה הוא מעולם הבנין עליו נסמכים ונשענים, וזה הראה לו הקב"ה בשאלת מה זה בידך, בחי' מטה מעולם הבנין או מקל מעולם החורבן, ויאמר מטה, מעולם הבנין. ויאמר השליכוהו ארצה ויהי לנחש, הנחש הוא מקור הס"א ושורשו

מעולם החורבן שאינו מפיך כל תועלת, והינינו שאפילו מטה א' הקדוש בקדושה עליונה והשייך כולו לעולם הבנין, כאשר יפול בארציות נהפך הוא לנחש. ואמר לו הקב"ה שלח ירך ויהי למטה בכפו, ששב להיות מטה מעולם הבנין, להורות שדבר שביסודו הוא טוב בבחי' עצם ונפילתו אינה אלא מקרה, הריהו יכול לשוב לשורשו ומקורו ולהפוך בחזרה לטוב, וכמד"כ (משלי כד) שבע יפול צדיק וקם, שהצדיק אפילו אחר שנכשל כ"כ הרבה פעמים עדיין יכול הוא לקום, שמאחר שהוא עצם הטוב ונפילתו אינה אלא מקרה, יכול הוא לשוב לשורשו ולמעמדו, ואילו הרשע באחת יפול, בהיותו עצם הרע, וגם אם מתעלה אין זה אלא ע"ד מקרה. ולכך המטה שהוא מעולם הבנין גם כשנפל בארציות ונהפך לנחש מעולם החורבן, מכיון ששורשו הוא טוב יכול לחזור שוב לשורשו. וכמ"כ הוא כלל ישראל, שהם שורש הטוב וחלק א' ממעל אף שהם שקועים במ"ט שערי טומאה עדיין לא נתנתקו ויכולים לשוב אל שורשם, כי בשורש כלל ישראל

הריהם תמיד דבוקים בה', ובפנימיות שבפנימיות הנפש נשאר יהודי דבוק בה' לעולם, ואם נתהפך לנחש אין זה אלא ענין מקרי וזמני, וכמאמר מרן הס"ק מלכוביץ זי"ע כי כל יהודי הוא כיהלום, שאף אם נפל ונשקע בבוץ ונתלכלך לא נפגם, ואם רק ירימוהו מהבוץ וינקוהו היטב ישוב להאיר כבראשונה. וזה מרומז במאה"כ לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' א' עמו, שאף כאשר יהודי חוטא, ה' אלקיו עמו, ואינו מתנתק מן השורש.

ואח"כ נתן לו את האות השני, ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחייך ויבא ידו בחיקו ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג, באם לא יאמינו לאות הראשון שייטענו כי ענין זה שייך רק בדומם, אבל לא אצל אנשים בעלי בחירה, וביותר שהרי הין משוקעים במ"ט שערי טומאה והיו בהם חטאים של חייבי כריתות וחייבי מיתות ביד"ל רח"ל, ואיך אחרי הגיעם לבחי' מיתה יוכלו לחזור אל השורש. ועל זה נתן לו הקב"ה את האות השני, והנה ידו מצורעת כשלג, שהוא בחי' מיתה, כמשאזו"ל (גדרים סד): מצורע חשוב כמת, והנה שבה כבשרו, שחזרה שוב

אל השורש בחי' תחית המתים. והראה לו הקב"ה בזה שיראה לישראל שאפילו אם הם בבחי' מיתה יכולים הם לשוב לשורשם. וזהו מד"כ למען יאמינו כי נראה אליך ה' א' אבותם א' אברהם א' יצחק וא' יעקב, דלכאורה מה ענין הזכרת האבות, אלא שהראה לו ע"י האותות כי ישראל הם משורש האבות הק', וכל כמה שנתרחקו מסוגלים המה מכח האבות הק' צור מחצבתם לחזור לשורשם. וזהו ענין ב' האותות שנעשו בפני משה, כי אף שבאמת מאמין היה שהרי הקב"ה בכבודו ובעצמו דבר עמו, אלא הם היו כמענה לתמיהתו איך תתכן גאולה במצב כזה, והראה לו הקב"ה כי לגבי ישראל אין כל קושיא, כי יהודים לעולם אינם מתנתקים מהשורש, ותמיד הם מסוגלים לשוב אליו.

אמנם האות השלישי לא היה אלא לישראל, כי כוונתו שונה מהאותות הראשונים, שהוא להורות כי הקב"ה יבטל את כל כחות הסט"א השולטים על ישראל. כי הנה ישראל במצרים היו כמאזו"ל הללן והללו עובדי ע"ז, והיינו שהיו נתונים תחת שלטון כחות הסט"א, והאמינו שבכח הסט"א למנוע מהם לצאת ממצרים, ולכך לא היו מקבלים את בשורת הגאולה. אכן ביצי"מ עקר הקב"ה ובטל את כל הע"ז של מצרים, כמד"כ ובאלוהיהם עשה שפטים, ועי"ן היה באפשרותם של ישראל לצאת ממצרים. וענין זה הורה הקב"ה לישראל ע"י האות של ולקחת ממני היאור, שמימי היאור שהוא היה הע"ז של מצרים ועיקר כח הסט"א נתהפכו והיו לדם, והיינו שגאולתם תהיה עם ביטול כל כחות הסט"א ממצריאותם לאין ואפס המוחלט, כדוגמת הדם שאין בו שום תועלת ונחשב לכלום. וזה הענין שכאן לא חזרו המים לקדמותם כמו באותות הראשונים, כי זה כל משמעות האות, שכל כחות הסט"א השולטים עליהם עתידים להבטל. וכאשר שמעו זאת מיד ויאמנו העם, שהאמינו בכח המחודש הזה של אמונה שגילה הקב"ה כי בכחם לחזור שוב אל השורש, ועי"ן לזכות לגאולה.

ועדיין עלינו לדעת מה הסימן שניתן אל בני ישראל באותות אלו, ומה באו לרמוז להם דווקא בסימנים אלו.

נחש הקדמוני

הנחש הלא הוא הנחש הקדמוני - היצר הרע. ואכן רבינו האור החיים הקדוש מסביר שהנחש באותות משה מגיע לרמוז על הסטרא אחרא.

והנה על היצר הרע דורשים חז"ל במסכת סוכה (דף נב ב):

"אמר רבא: בתחילה קראו הלך ולבסוף קראו אורח ולבסוף קראו איש. שנאמר: ויבוא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקרו לעשות לאורח' וכתב: ויקח את כבשת האישי הרש ויעשה לאיש הבא אליה."

ועל הפסוק בפרשת ויחי (בראשית מט, יז): "יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי אורח הנושך עקבי סוס ויפול רוכבו אחרו" כתב רבינו כ"ק מרן אדמו"ר הבית ישראל זיע"א (ויחי, שנת תשכ"ו) לבאר שזה מגיע לרמוז על שלשת השלבים דלעיל הנאמרים אצל היצר הרע: הלך אורח ואיש.

וזה לשונו הקדוש:

"יהי דן נחש כו'. איתא ביאבן עזרא' שפחד יעקב מדמות נחש. הענין הרמוז על נחש הקדמוני זה היצר הרע. ואיתא בגמרא 'מתחילה יצר הרע דומה להלך ואח"כ אורח ואח"כ בעל הבית. וזאת רמו יעקב להשמר מזה: 'יהי דן נחש עלי דרך' - כמו הלך; 'שפיפון עלי אורח' - נעשה אורח; ואח"כ 'הנושך עקבי סוס' וכו' - וזה בעל הבית. ועל האדם מתחילה להתגבר על היצר הרע, הבא להורגן השכם לתורגו."

ואחוז בזנבו

זהו הרמז שבא האות הראשון להיות לאות ולמפתח לבני ישראל. הנחש הוא היצר הרע, וכדי שיוכלו בני ישראל להתגבר על הנחש שלא ימשך מדרגת הלך להיות במדרגת אורח ואיש, עליהם לאחוז בו ולהכניעו עד שיהפך למטה.

הלא בני ישראל היו במצרים במדרגה נמוכה ביותר, ובעת אשר בא משה וכשרם על גאולתם הקרובה לא האמינו שיוכלו לצאת ממ"ט שערי הטומאה שהיו שקועים בהם, ולזה היו צריכים את הרמז הראשון כדי שידעו שיש בכוחם להתגבר על הנחש, לאחוז בו שלא ימשך בטומאתו עד שיהפך למטה האלוקים.

חשוב להבחין במוסר השכל נפלא שמרומז באות הראשון. פעמים והיצר הרע נרמה לאדם כהו והרי הוא מתייאש באומרו שאין בכוחי לעבור את החר הגדול הזה ולהכניע את עצם היצר הרע.

קמ"ל קרא: "שלח ידך ואחוז בזנבו". די אפילו באחיזה מועטת, אפילו בזנב הנחש, כדי שיהפך הכל לטובה, ויהיה הנחש הקדמוני למטה האלוקים. לא נאמר שישלח ידו ויאחוז בנחש עצמו אלא 'בזנבו' דייקא כיון שהבא ליטור מסייעין בידו, ואפילו אם האדם פותח פתח קטן כחורו של מחט בכחינת 'אחוז בזנבו' מיד מסייעו הקב"ה ופותח לו פתח כפתחן של אולם לעבודת השי"ת.

וסרתם ועבדתם

הדברים מוטעמים לפי מה שדיבר בקדשו מרן הבעל שם טוב זיע"א על הפסוק (דברים יא, טז): "השמרו לכם פן יפתח לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם" - שמיד כשאדם טר מן הדבקות הוא ח"ו בא למדרגה התחתונה של עבודת אלהים אחרים.

כך הביא המאור עינים בריש פרשת שמות:

"מרגלא בפומיה דהרב בעל שם טוב נשמתו בגנוי מרומים זכותו יעמוד לנו, על מה שכתוב 'וסרתם ועבדתם אלהים אחרים' תיכף כשסרתם מאת ה' מיד ועבדתם אלהים אחרים, כי זהו עיקר הדעת לידע שכל כוחותיו וחיותו הוא מהבורא ברוך הוא שהוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, וחוא יתברך מנענע כל הכוחות שלו, ותיכף כשטר מדעת זה נעשה עובד אלהים אחרים, כוחות אחרים זולת הבורא ברוך הוא, שאין לו דעת זה שכל הכוחות שלו הוא הבורא ברוך הוא."

28

As we explained in *Bereishis*,¹¹¹ a human being is comprised of three disparate parts: A) The neshamah, the Divine soul that is a person's spiritual and intellectual aspect; B) the "personality traits,"¹¹² those aspects of the soul that relate to the material world, and the senses through which he comes to know good and evil; C) and finally, the lowly, physical impulses and desires of the flesh.

The highest level, the *neshamah*, is to take the role of "master" (Heb. "ish"), the aspect that should direct and rule over the lower aspects of personality. The lowest level of soul, the level relating to the physical impulses, is symbolized by the lowly "snake" that hugs the dirt in pursuit of physical satisfaction.¹¹³

Now, not only had Moshe mastered all his physical drives, he had sanctified them as well, purifying them of their earthliness, sublimating them and elevating them to the point of sheer spirituality and holiness. Symbolically, Moshe had "grasped the snake in his hand," i.e., he had taken full control of his physical, snakelike, aspect and sanctified it until it became a "staff of God in his hand."¹¹⁴

Thus, Hashem warns Moshe that if he were to "cast it to the ground," i.e., if Moshe were for a mere fraction of a second to "let go of the staff," loosening his powerful spiritual grip over his physical nature, and allow it to turn toward earthliness, "it becomes a snake," the deadly foe of Moshe and of his holiness, such that "Moshe, the man of spirit, must "flee from before it" to try to escape its lethal, venomous bite.

If, on the other hand, Moshe would merely "stretch out his hand" and control his physical aspect, lifting it from the dirt and directing it toward heavenly pursuits, it would revert to the "staff of God in his hand." And even were he to merely "hold its tail"

and not its entire body, i.e., even if he were to make a small effort to raise it only a little, it would become uplifted and holy.¹¹⁵

"...In order that they believe that Hashem, the God of their fathers, the God of Avraham, God of Yitzchak, and the God of Yaakov, appeared to you." The Jews who witness this miracle will understand its symbolism as well: The truly holy person can so elevate his physical aspect such that it no longer inhibits his ability to cleave to the supernal realms, to perform wonders and miracles, and to encounter the Divine. Thus, they will believe that "Hashem appeared to you."

"And Hashem said to him further, 'Please put your hand into your bosom'..." With this second sign, the hand turning to dead, leprous flesh, Hashem hinted to Moshe that "putting one's hand into one's bosom," i.e., laziness and inaction, is tantamount to death, and that Moshe must not waste a moment in carrying out his crucial role in God's plan.

ואינם ראויים לגאולה אחישנה, ע"כ יאמרו לא נראה אליך ה', שאיך שייך שתהיה הגאולה במצבם עתה. אכן הגאולה ביציאת מצרים היתה באמת שלא ע"פ הסדר, ורק מכח הופעה מיוחדת של גאולה מגודל הפלגת אהבת ה', שעל כל פשעים תכסה אהבה, וכדאי שהגילוי של יצי"מ היה בבחי' דילג, וכמאה"כ (שה"ש ב) קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות. וענין הגילוי הזה היה במאמר השי"ת אל פרעה כה אמר ה' בני בכורי ישראל, שאף בהיותם משוקעים במ"ט שע"ט קרואים הם בני בכורי ישראל. ע"ד מאמר מרן אדמו"ר בב"א

25

וראה בספר 'בעל שם טוב' (פרשת עקב) שהעתיק מכמה וכמה מספרי חסידות שהביאו את דברי הכעש"ט כענין זה, ועיין בספר 'ליקוטי יהודה' בסוף פרשת עקב, יעוין שם.

והוסיף ע"ז רבינו כ"ק מרן אדמו"ר החדושי הר"ם זיע"א שלא היתה כוונת הכעש"ט לרעה ח"ו, אלא למדה טובה מרובה אתא לאשמעינן. מה אם פניה קטנה שאדם סר מעבודת השי"ת משפילתו לשאול תחתיה להחשב כעובד אלהים אחרים, הרי שבוודאי הדברים כך הם לטוב. שבאם אדם סר מדרכו הרעה אפילו במעט, די בכך כדי שיוכל להעלות על דרך המלך - מלכו של עולם; אף אם אדם עושה פעולה קטנה כדי להתחזק בעבודת השי"ת, הרי שמיד יש לו סייעתא דשמיא להתרומם ולהתעלות מעלה מעלה (יב"ח ישראלי פרשת בא שנת תשכ"ג ד"ה איתא במדרש; ושנת תשל"ד ד"ה ויקרא).

נחוץ היה להשמיע לבני ישראל במצבם השפל בארץ מצרים, את המתנה טובה שנתן הקב"ה לחוזרים בתשובה. אף שהם בדיוטא תתונה, מ"מ די בפעולה קטנה כאחיזה בזנב הנחש כדי להשתנות לטוב ולבוא לעבודת השי"ת.

מידה טובה מרובה

"והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון" - אם לא יאמינו בני ישראל לסגולה הנפלאה ולכחם

הרב שדי אפילו בפעולה קטנה כדי להתרומם, אזי יאמינו. להאות השני שנצטרעה ידו של משה.

שכן מצרעתו של משה אנו רואים להדיא את כחה של מידה טובה שהיא מרובה ממידת פורענות, וכפי שפירש רש"י שהצרעת של משה הגיעה לעורו רק בעת אשר הוציא את ידו מחיקו והנה ידו מצורעת כשלב, ואילו בעת שנטהר מצרעתו היה זאת מיד כאשר השיב ידו אל חיקו - "מכאן שמידה טובה ממהרת לבוא ממידת פורענות".

ותוקף האות השני בא לרמוז על כך שמיד עם קבלת האדם לשוב מדרכו הרעה, הרי הוא נטהר, וזו היתה הסיבה שנטהר מהצרעת עם השיבו ידו אל חיקו.

וכך כתב רבינו כ"ק מרן אדמו"ר הבית ישראל זיע"א בפרשת מצורע (שנת תשי"א, ד"ה זאת):

"אבל הענין כי נגעים באים על חטא, והכוונה לשוב מדרכו, ונראה שבאם שב מדעתו ומחשבתו נקרא יום טהרתו היום אם בקולו תשמעו".

אין מים אלא תורה

האות השלישי שנעשה עם המים מסיים ומרמז לבני ישראל איך יהיה בכוחם לפעול אפילו את הפעולה קטנה של ההשתנות לטובה, בעוד שכדי שיפעול האדם אצל עצמו לסור מרע צריך הוא כוחות הנפש בעוז ותעצומות, ועל זה בא הרמז על ידי המים שנהפכו לדם.

הוא ע"פ מה דאיתא במסכת בבא קמא (דף פב א): "דתניא, יילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים" (שמות טו, כב). דורשי רשומות אמרו: אין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיהו נה, א): 'הוי כל צמא לכו למים'". גם ידוע שהדם הוא מרמז על מסירות נפש.

הכח של האדם להגיע למסירות נפש הנרמזת בדם הוא רק בכח ה'תורה' הנרמזת ב'מים'. כשאדם מייגע את עצמו בלימוד התורה, לרכוש ידיעה מקפת בכל מסכתות הש"ס מתוך הבנה ובהירות, וללמוד הלכה המביאה לידי מעשה, יש בכוחו להגיע למסירות נפש הנצרכת לסור מרע ולעשות טוב.

ויש להוסיף בזה עוד דהנה ישנם ב' עתות גאולה, כמאחז"ל (סנהדרין צח). זכו אחישנה לא

זכו בעתה, יש הזמן הקבוע לגאולה בו נגאלים אף אם לא זכו, ויש עת גאולה כאשר זכו שאז אחישנה עוד לפני הזמן הקבוע. ובני ישראל ודאי האמינו בהשי"ת, והאמינו בגאולה שודאי סופה לבוא. אך היות שעדיין לא הגיעה עת הגאולה, ומאיך הכירו את מצבם השפל שהם שקועים במ"ט שערי טומאה

Our spiritual situation today is in no way comparable to that of the generation that descended to the forty ninth gate of impurity. Whereas they had not yet received the Torah, we have our tradition of learning that imbues our lives with great kedushah. However, we still remain under the constant threat posed by the influences of our environment.

* We are all affected to some extent by the glory and glitter of the societies in which we have found ourselves throughout our long golas, and though there is much that is wonderful in our modern society, we sometimes fail to identify those elements of the surrounding life-style that are poisonous and destructive. We must therefore guard ourselves from the ravaging tumah of the gentile cultures within which we may find ourselves, which attempt to rob every person of his spirituality and bring out the basest physicality in the filthiest and most demeaning way.

216 □ STEP BY STEP

35

Likewise, human beings are like sponges; they absorb ideals and mores from their environment. As Rambam writes, *It is the nature of*

mankind to be drawn after the opinions and the deeds of his friends, and a man will, by nature, act in the way that other people in his environment act ... (Hilchos Dei'os 6:1). This means that despite our good intentions, we, by our very nature, are vulnerable to the nefarious, insidious infiltration of society's values (or lack thereof), and therefore, to keep our spiritual lungs pure, we need to better understand the phenomenon of *hashpa'ah*.

In short: Like second-hand smoke, the actions and opinions of others affect us, whether we like it or not, and whether we even realize it or not.

36

At times we probably convince ourselves that we are immune to negative *hashpa'ah*, because after all, we are pretty strong in our convictions and beliefs, and if anyone would try to persuade us otherwise, we'd simply say, "No, I'm not some wimp who would blindly follow the lead of someone else if I didn't believe in what he or she is saying." However, the *yetzer hara* is a little smarter than that.

It probably is true that most of us could easily withstand the frontal attack of alien ideologies. If a missionary were to approach us with the obvious intent of converting us to another religion, we would naturally be on guard. However, a lot of the negative *hashpa'ah* that we face flies under our radar in stealth mode; we don't recognize any hint of infiltration until it's too late. For example, someone born and raised in a town where manners and civility are swallowed up in the rat race of everyday life will find it more of a challenge to blossom as the *baal mussar* whose words and actions bespeak care, compassion, and concern for every human being. While no one is overtly trying to get him to change his views, the onslaught of negative *hashpa'ah* — like second-hand smoke — will inevitably work its damage. Or take the case of someone who *davens* in a *shul* in which it's not uncommon for congregants to share snippets of information with each other during a "lull" in the services. From a halachic standpoint, such activity could range from being highly distasteful (such as discussing new trends in the global bond markets while in a *Mikdash Me'at* and while standing in front of *HaKadosh Baruch Hu* in the midst of the *avodah*, possibly while wearing *tefillin*, or possibly on *Shabbos*), to being downright forbidden, such as during *Pesukei D'Zimrah*, *Birchos Krias Shema*, *Chazaras HaShatz*, etc. The individual whose exposure to *tefillah* is derived from this particular *minyan* will not likely be particularly horrified by the prospect of someone speaking to his buddy instead of speaking to the King of kings. Nobody tried to sell him any ideologies, no one tried to convince him to do anything, but the noxious fumes of poor *tefillah* habits have done their damage, and the victim is completely unaware of the insidiousness of the influence.

*Indeed, so many of our attitudes and standards come from what they are doing, saying, doing, or wearing. They are all talking this way;

ז"ע (פר' פנחס) כי יש ב' אופנים של עת רצון. יש עת רצון כאשר בן המלך מוצלח מאד, ועי"ז מעורר הוא רצון אצל אביו המלך. ויש עת רצון כאשר יש למלך בן מפגר אשר לא יצלח לכולם, שידוע המלך שאם הוא לא יעשה למענו מי יעשה זאת, והוא מוכרח לרחם עליו שהריהו עצמו ובשרו, שזה עת רצון גדול ביותר. והגילוי הזה היה בעת יציאת מצרים, שנתגלה כי ישראל המה בנים להשי"ת, שהקב"ה קורא להם בני בכורי ישראל אף בהיותם במצבים הגרועים ביותר, ואדרבה העת רצון אז הוא גדול יותר. וי"ל בזה מאה"כ פקוד יפקוד אלקים אתכם, שמשמעותו ב' פקידות, וישראל סברו כי ב' הפקידות הם, זכו אחישנה, לא זכו בעתה, וע"כ אינם ראויים עתה להגאל. אך הקב"ה הראה להם שפי' פקוד יפקוד הוא, שיש פקידה ע"פ חשבונות אם זכו או לא זכו, אך יש יפקוד למעלה מכל החשבונות, בחי' דילוג מגודל אהבתו ית', שהוא *סוג מיוחד של עת גאולה. וזהו פי' מאמר השי"ת בקבלת התורה, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שלכאורה היה די באמרו אנכי ה' אשר הוצאתיך מארמ"צ, ומדוע כתיב אלקיך. אלא שזה החידוש שנתחדש ביצי"מ, שהשי"ת הוא האלקים

שלך, אף בשפל המצב כאשר משוקעים במ"ט שע"ט והללו והללו עע"ן.

32 וזהו פי' מאחז"ל (ויק"ר ג,גא) שבת מביא גאולה לישראל, ואלמלי שמרו ישראל שבת מיד נגאלין, כי בחי' גאולה זו כשעדיין אין זה בעתה ולא זכו שאחישנה נשפעת ע"י שבת, שהיא היום של גילוי גודל אהבת ה', כמאה"כ ביני וביני בני ישראל אות היא לעולם, וכד"א כי לישראל עמך נתתו באהבה, ומתוך גודל אהבת ה' שביום הש"ק ישנה הגאולה שלמעלה מכל החשבונות. וענין זה שייך הן בגאולת הכלל, והן בגאולת הפרט, כאשר יהודי משוקע במ"ט שע"ט ואינו מוצא שום דרך להיחלץ ממצבו, או גאולתו היא ע"י הש"ק מתוך גודל אהבת ה'. וזה מד"א בדברי שמואל בענין ימי השובבי"ם, דלמעלה

33 להגאל באופן טבעי, ורק ע"י ויאמן העם המשיכו עליהם גודל אהבת ה' לגואלם, כי הדרך להמשיך גודל אהבת ה' היא ע"י האמונה בזה, ובכח האמונה הזאת ממשיכים הגאולה.

37

they are all wearing this style; they are all purchasing such and such. There is a powerful societal force at work influencing us to do likewise, even if we know deep down that such talk is probably *lashon hara*; that such a style is not really what Chazal had in mind; and that a particular purchase may be motivated more by *kin'ah* (jealousy) than by a justifiable consumer need. We need to be prepared to be *leaders* rather than *followers*; we need to be secure enough in our values and our standards so that we won't feel the need to compromise those standards no matter what they would like us to believe.

* In short: We probably don't realize to what extent our attitudes and our standards are shaped by what everyone else is doing.

Though we attempt to protect ourselves from much of that filth, some vestige of this contamination inevitably seeps through our defenses, and so the Torah tells us, "Kemaase eretz Mitzrayim asher yeshavtem ba loi sa'aseh – According to the deeds of the land of Egypt where you dwelt, you shall not do." A Jew is kodesh kodoshim, a holy being who is enjoined to remove all trace of spiritual contamination, from within and from around us. We have to be ever watchful that our armor is as impenetrable as possible, and we must work on our inner selves to become aware that Ehekeh Asher Ehekeh is זה שמי לעולם וזה – זכרי לדור דור – My Name forever, and My remembrance from generation to generation," and this teaches us that we must remove any identification with avdus that is within us. This should not be for us a "sfas lo yadati – a language I did not know," but instead be a call to achieve cheirus, to visualize ourselves enjoying the fullest measure of freedom in its true sense and utilizing it in accordance with ratzon Hashem.

הנה כי כן, משה רבנו יודע שמה שהוא מחזיק בידו, זה לא מקל חטם, אלא "מטה האלהים" המיועד להוציא את ישראל ממצרים. אך הוא לא חושב שבגלל שהמטה בידו, יש כאן רמו שהוא הוא אשר ימלא שליחות זו. לכן, כאשר הקב"ה הראה לו את נס הסנה, והטיל עליו את השליחות, משה המשיך בסירובו, אז, ה' שאל אותו: "מה זה בידך?" דהיינו: האם אתה ער למשמעות הסגולה הבלבדית, המאפשרת לך להרים את המטה? אך משה רבנו מתעלם: הוא עונה: זה "מטה". נכון, מטה אלהים שסגולות נפלאות וכבירות טמונות בו, וממילא כל אדם אחר שיקח אותו יוכל לעשות בו את האותות, ולא דווקא, הוא, משה, ועל כן הוא מחזיק בסירובו, סירוב המנומק בענותו תו המופלגת, ולא מחמת עקשנות. אז ה' אומר לו: "השליכהו ארצה!" אם אתה לא רוצה להשתמש בו בהתאם ליעוד שבשבילו הוא נברא, אז, הוציא אותו מידך. "וישליכהו ארצה, ויהי לנחש". ברגע שמשה הוציא אותו מידו, המטה נהפך לנחש. יש כאן הוכחה שהסגולה היא לא רק בגופו של המטה, אלא גם במי שמחזיק אותו, ואם משה רבנו, איננו מחזיק יותר את המטה, אז גם המטה מאבד את סגולתו, ולא עוד אלא, נהפך למזיק, תכונה הפוכה לגמרי מזו שאליה היה מיועד. במקום להציל, הוא מזיק, משה רבנו נבהל "וינס משה מפניו".

מיוחד במינו, באופן שהסדק נעשה גזע הפרח, וכחלק בלתי נפרד של תמונה והצטיירות נפלאה של פרח עלי יהלום נהדר. ואם עד הלום היה היהלום מיוחד במינו ביופי וזיו, עכשיו הכפיל יפיו בכפלי כפלים בתמונת השושנה עליו.

והנמשל מובן, כי לפעמים האדם עובר נסיון בחיים שהוא כהסדק ביהלום לא עלינו, ובשום אופן אינו יכול להתרפאות. אבל עליו לדעת בלי שום ספק כי הוא ביכולת האדם, על ידי בחינת 'מטה' דהיינו איך שהוא מטה את מצבו באותו עת, גם לצייר תמונת פרח סביבו, שיעלה ויצמח כגן רטוב, ויפרח כשושנה על ידי התחזקות במצבו דייקא.

וראיתי באחד מהספרים פירוש על מה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שמות ד, ב): "מה זה בידך ויאמר מטה, ויאמר השליכה ארצה ויהי לנחש". והפירוש הוא שהקדוש ברוך הוא שאל משה, 'מה בידך', מה תחת שליטתך, על מה אתה שולט. ואמר לו משה רבינו עליו השלום: 'מטה', היינו מה שכל קורות חייו בידי של הקדוש ברוך הוא הם, אך מה שבידו הוא בחינת 'מטה' שיכול להטות את המצב לטוב היינו שיסתכל עליו כהזדמנות לעבור את הנסיון ויראה בזה דרך להתקרב אל ה', או חו"ש להטות המצב לדבר שיכבוש ויהרוס חייו ויזרוק כוח ההתמודדות מידו, וזה מרומז במה שהמטה נהפך לנחש שנשלח ארצה.

ומשל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו יהלום יחיד במינו בגודלו ויפיו, והאיר זורח כשמש בצהרים, והכל השתוממו על גודל זיוו והדרתו. אהב המלך להשתשע ביהלום זה ולהוציא מתיבתו להחזיקו בידו וליהנות מהברקת אורו, עד שפעם אחת בהוציאו היהלום נשטט האבן מידו ונפל ארצה. בהרימו את היהלום, לדאבונו הרב,

ונראה לומר, דהנה האיש הישראלי בהיותו נברא בצלם אלקים והוא חלק אלוך ממעל, הרי מצד עצמותו הוא נוטה לידבק

במדותיו יתברך, ומחמת כן זוכה לכל מדות ותכונות טובות שבעולם.

אמנם גם יש לאדם נטייה מחמת היותו חלק אלוה ממעל לרצות להיות שליט על עולמו מפני התרמותו בעצם לבוראו, שהבורא ברוך הוא שליט השלם על כל העולם כולו, והאדם כמו כן רוצה לשלוט בחייו על כל דבר ודבר שיבא על מקומו כמו שהוא מבין ורוצה, למרות שדעת האדם מוגבלת ואין דעתו חובקת כל העולם וסיבותיו.

וצא ולמד מנחש הקדמוני שידע להסית את אדם וחוה בטענת "והייתם כאלקים ידעי טוב ורע" (בראשית ג, ה) דוקא, שידע שמהזדמנות צואת לא ישוך האדם ידו ממנו, כי האדם רוצה להיות כאלקים ושליט בכל.

אבל ודאי שאם האדם ילך במידה זו מר רע יהיה גורלו חלילה, כי כל חייו של האדם והמקרים שפוקדים אותו הוא הכל מה' המה, ואין זה תחת שליטת האדם כלל וכלל. ואם יחכה האדם שילך רק כמו שהוא מבין ורוצה אז בפקדו אחד ממקרי הזמן, כגון חולי או עוני חס ושלום, או אפילו עשירות ודברים טובים, יאבד את עצמו כליל, ולא ידע איך לשית עצות בנפשו מרוב יגון ואנחה ובהלה על שתהליך חייו לא הלך בדיוק כמו שתיאר הוא.

אמנם לפי האמת, עבודת האדם ומה שכן בידו הוא איך לקבל ואיך להשתמש בכל נסיון וקשיי הזמן שהשי"ת נותן לפניו. וביכולת האדם להתמודד עם כל מה שעובר עליו על ידי הכוחות שמקבל מהרבונו של עולם באמונה בבטחון ובשמחה. וזה דוקא כן תחת שליטתו ובחירתו, ועל זה יכול להקרא מלך ושלטון.

להתמודד עם הנסיון, ידעתי כי לא יתכן שנתנסה כנגון דא.

חרי שביד האדם איך יקבל כל דבר בחייו אם בשמחה וטוב לבב, באמונה ובטחון, או חלילה להיפך.